

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И СМЈЕРНИЦЕ
по питању статистичке повјерљивости и заштите података
у надлежним статистичким институцијама и осталим
овлаштеним произвођачима статистика у Босни и Херцеговини

Сарајево, март 2010.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине, у складу са својим надлежностима и обавезама (садржаним у члану 8. тачка ц; члану 9. тачка 2; члану 18. тачка 4; члану 19. тачке 3 и 6; и члановима 23 до 29. Закона о статистици Босне и Херцеговине »Сл. Гласник БИХ, бр. 26/04«) *утврђује* основне принципе и пружа смјернице по питању статистичке повјерљивости и заштите података у надлежним статистичким институцијама и осталим овлаштеним произвођачима статистика у Босни и Херцеговини.

Дефиниције кориштене у овом документу:

1. *Надлежне статистичке институције (даље: статистичке институције)* су институције на нивоу Босне и Херцеговине и ентитета надлежних за организацију, израду и дистрибуцију статистичких података.
2. *Остали овлаштени произвођачи статистика (даље: остали произвођачи статистика)* су овлаштени органи и организације за послове статистике који организују и врше статистичка истраживања у оквиру свог дјелокруга рада.
3. *Статистичка јединица* је јединица извјештавања, посматрања или мјерења за коју се подаци ултимативно прикупљају или изводе на други начин; она је уједно и предмет статистичких истраживања и носилац статистичког обиљежја /статистичке јединице могу бити физичке особе, правне особе или било која друга врста пословних субјеката/.
4. *Повјерљиви подаци* су индивидуални подаци добивени од надлежних органа у току прикупљања података, односно подаци који се користе за израду статистичких података из којих се посредно или непосредно могу идентификовати поједине статистичке извјештајне јединице.
5. *Корисници* су све особе /укључујући физичке особе, правне особе, институције и органе власти, односно све друге врсте пословних субјеката/ који се користе статистичким подацима.
6. *Индивидуални податак* је податак који описује својства, стања или величину статистичке јединице и дио је укупне цјелине података о статистичкој јединици посматрања.
7. *Микроподатак* односно деиндивидуализирани податак је индивидуални податак, који је промијењен тако, да из њега није могуће одредити статистичку јединицу, на коју се односи.
8. *Идентификатор* је онај дио индивидуалног податка, који једнолично одређује везу између података и јединице извјештавања, тако да податак описује тачно одређену јединицу.
9. *Примарни подаци* су подаци, које статистичке институције и остали произвођачи статистика у Босни и Херцеговини добивају директно од јединица извјештавања;
10. *Секундарни подаци* су подаци, које статистичке институције и остали произвођачи статистика у Босни и Херцеговини добивају од носилаца службених и других административних база података;
11. *Заштићени подаци* су сви индивидуални подаци, прикупљени provedбом програма статистичких истраживања, агрегирани статистички подаци прије рока објаве и агрегирани статистички подаци из којих је могућ приступ до тих података;
12. *Просторије за заштиту података* су сви простори у статистичким институцијама у којима се налазе носиоци заштићених података или простори у којима се налази опрема путем које је могућ приступ до тих података;

13. *Директна идентификација* значи идентификацију статистичке јединице на основу имена или адресе, или на основу познатог идентификационог броја;
14. *Индијектна идентификација* значи идентификацију статистичке јединице на неки други начин који се разликује од директне идентификације.

Законски оквир и остале регулативе и добре праксе по питању статистичке повјерљивости и заштите података

- Закон о статистици БИХ, чл. 8. тачка ц; чл.9. тачка 2; чл. 18. тачка 4; чл. 19. тачке 3 и 6; и чл. 23 до 29. (Сл. Гласник БиХ бр. 26/04 и 42/04);
- Закон о статистици РС, чл. 6,7 и 26. (Сл. Гласник РС бр. 85/03);
- Закон о статистици у ФБИХ, чл.16 и 41(Сл. Новине ФБИХ бр.63/03 и 9/09);
- Закон о заштити личних података (Сл. Гласник БиХ бр. 49/06);
- Уредба Европског Парламента о европским статистикама, бр. 223/09 ;
- УНЕЦЕ, ЦЕС, ЕУРОСТАТ: Принципи и смјернице за примјену добре праксе по питању повјерљивости и приступа микроподацима /УНЕЦЕ принцип 6 »Повјерљивост«, те кодекс - принцип 5 »Статистичка повјерљивост« - Кодекс правила рада статистике ЕУ/.

ОПШТИ ПРИНЦИПИ И СМЈЕРНИЦЕ

Статистичка повјерљивост и заштита података заузима висок приоритет и темељни је принцип који поштују статистичке институције и остали произвођачи статистика у Босни и Херцеговини у циљу осигурања и очувања повјерења јавности и статистичких извјештајних јединица.

Статистичке институције и остали произвођачи статистика у Босни и Херцеговини ће при посредовању заштићених микроподатака досљедно поштовати правне, етичке и стручне статистичке критерије и мјере.

Статистичке институције и остали произвођачи статистика у Босни и Херцеговини прикупљају индивидуална обиљежја од статистичких јединица /физичких и правних особа/ за статистичке намјене.

Намјена, за коју је могуће добити заштићене статистичке микроподатке, је статистичко-аналитички и научноистраживачки задатак.

Унутар статистичког процеса прикупљања, обраде, дисеминације и похрањивања података, статистичке институције и остали произвођачи статистика имају законску обавезу да заштите повјерљиве податке од недозвољеног приступа, објављивања и кориштења.

Заштићене статистичке микроподатке није могуће добити за нестатистичку намјену. Ту прије свега мислимо на административне намјене, јер би давање микроподатака значило непосредну административну посљедицу за особе или пословне субјекте, тј. извјештајне статистичке јединице.

Постојећа организацијска, техничка и методолошка рјешења за заштиту података морају бити континуирано прилагођавана и даље развијана, да би се осигурала оптимална заштита података. Ово посебно у погледу спајања података и у погледу техничког напретка у процесу прикупљања, обраде, дисеминације и похрањивања података.

У циљу оптималне заштите података на располагању требају бити сва потребна финансијска и остала средства. Заштита података ће у погледу техничких, методолошких и организацијских рјешења бити проведена на начин да, финансијски издаци за подржавање оптималне заштите података буду што је могуће мањи.

Запосленици статистичких институција имају обавезу, да се придржавају законских и других прописа у вези статистичке повјерљивости и заштите података, и томе морају посветити посебну пажњу.

У односима с јавношћу, заштита података од стране статистичких институција и осталих произвођача статистика треба бити приказана на такав начин да појача повјерење шире јавности, тј. корисника и давалаца података. Пракса и потреба заштите података мора бити у сваком тренутку схватљива и доступна како даваоцима, тако и корисницима података.

Извјештајне статистичке јединице требају бити на одговарајући начин информисане о намјени статистичког истраживања. Накнадне промјене у одређивању сврхе истраживања нису допуштене. Посебно није допуштено, податке који се прикупљају у статистичке намјене користити у административне сврхе.

1 СМЈЕРНИЦЕ ПРИ ПОСРЕДОВАЊУ ПОВЈЕРЉИВИХ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА

У циљу реализовања статистичких истраживања наведених у Статистичком програму БиХ и Програмима статистичких истраживања у ентитетима, подаци се прикупљају из свих постојећих извора, примарних и секундарних. У процесу самог прикупљања података статистичке извјештајне јединице се упознају с чињеницом, да се гарантује повјерљивост прикупљених података, те да се прикупљени подаци неће посредовати другим корисницима података, у облику или на начин, који може омогућити идентификацију статистичке извјештајне јединице на коју се прикупљени подаци односе.

Секундарни подаци који се обезбјеђују на темељу чл. 8, тачка е, Закона о статистици БиХ из административних база података, преузимају се у складу с посебним процедурама које се договарају с даваоцем података.

1.1 СМЈЕРНИЦЕ ПРИ РАЗМЈЕНИ И ПОСРЕДОВАЊУ ИНДИВИДУАЛНИХ ПОДАТАКА

1.1.1 Размјена индивидуалних података унутар статистичког система

Пренос података унутар статистичког система у БиХ не подлијеже ограничењима у вези са повјерљивошћу података. Унутар статистичког система у Босни и Херцеговини могу се размјењивати индивидуални подаци са идентификацијом у сврху израде статистичких података БиХ и потребе извршавања програма статистичких истраживања те потребе за унапређењем квалитета статистичких података. Размјена ових података се одвија по унапријед договореној процедури.

Добра пракса: у имплементирању годишњих и вишегодишњих програма статистичких истраживања је могућа размјена индивидуалних података између статистичких институција и осталих произвођача статистика Програма статистичких истраживања по договореном поступку.

1.1.2 Давање индивидуалних података извјештајној статистичкој јединици

У неким случајевима извјештајне статистичке јединице могу затражити од статистичких институција и осталих произвођача статистика властите податке, које су претходно послали овим институцијама.

Добра пракса: ако статистичке институције и остали произвођачи статистика посједују ове податке, требају их предати /у оквиру техничких и финансијских могућности/ извјештајној статистичкој јединици. Статистичке институције и остали произвођачи статистика дају, по договореном поступку, само податке, које су од извјештајних статистичких јединица добили путем упитника. За податке из пописа становништва дају се копиране или скениране пописнице.

1.1.3 Давање индивидуалних података пословним и интересним удружењима и њиховим члановима

Из разлога рационализације прикупљања података и оптерећивања извјештајних статистичких јединица, нека пословна и интересна удружења, за израду разних анализа не прикупљају податке сама, него за исто замоле надлежне статистичке институције.

Добра пракса: надлежне статистичке институције дају индивидуалне податке о члановима удружења након претходне писмене сагласности чланова, поштујући при томе договорени поступак.

1.1.4 Давање дијела индивидуалних података за потребе анкетирања

За потребе анкетирања /нпр. приликом провођења излазних анкета код избора/ статистичке институције и остали произвођачи статистика могу давати регистрованим научноистраживачким институцијама и регистрованим истраживачима само сљедеће личне податке: име и презиме особе, пребивалиште, годину рођења, пол и занимање.

1.1.5 Размјена података с међународним статистичким институцијама

У испуњавању међународних обавеза у области статистике Агенција за статистику Босне и Херцеговине доставља и размјењује податке с Еуростатом и другим институцијама Европске уније.

Поступак посредовања и размјене података у испуњавању међународних обавеза Агенције за статистику Босне и Херцеговине одређује се посебним упутством, којим се уређује прије свега подручје размјене података с Еуростатом и осталим институцијама Европске уније.

Размјена података се обавља преко организационе јединице /Сектор за дисеминацију/ надлежне за достављање и размјену података.

1.2 ДАВАЊЕ АДРЕСАРА – ЛИСТЕ СТАТИСТИЧКИХ ЈЕДИНИЦА

Статистичке институције припремају адресаре за статистичка истраживања из административних база података те, поштујући и подузимајући разне мјере и правила додају овим подацима и податке из различитих статистичких база. Зато се адресари сматрају статистичким збиркама података и њихово давање сматрамо једнако као давање индивидуалних података.

Добра пракса: Статистичке институције дају адресаре статистичких истраживања осталим произвођачима статистика само у оквиру провођења програма статистичких истраживања. Ако корисник не испуњава услове за давање адресара, упућујемо га на одговарајући административни извор (ако постоји).

1.3 ДАВАЊЕ ЗАШТИЋЕНИХ СТАТИСТИЧКИХ МИКРОПОДАТАКА^{1,1а)}

1.3.1 Давање микроподатака научноистраживачким институцијама и регистраним истраживачима

За научноистраживачке намјене приступ микроподацима дозвољава се регистрованим научноистраживачким институцијама и регистрованим истраживачима.

Регистрованим научноистраживачким институцијама и регистрованим истраживачима приступ заштићеним микроподацима омогућава се потписивањем уговора и изјаве о заштити података.

У уговору се мора обавезно навести статус корисника, намјена употребе података, начин заштите података, те начин и рокови објаве података.

Уговори се похрањују у правној служби.

Судјеловање истраживача односно овлашћених особа међународних организација у статистичкој институцији у раду са микроподацима је дозвољен само након склапања уговора о приступу и кориштењу података.

Добра пракса: микроподатке за научноистраживачке и аналитичке намјене дајемо само научноистраживачким институцијама и истраживачима, који могу доказати своју регистрацију (извод из РНИ-ја, извод из регистра истраживача за поједине истраживаче). Подаци се посредују по прописаном поступку.

1.3.2 Давање микроподатака институцијама државне управе

Омогућавањем употребе статистичких микроподатака органима државне управе /као групи корисника статистичких података с великим и специфичним потребама за подацима/, статистичке институције и остали произвођачи статистика ће олакшати рад истих на provedби разних политика.

Добра пракса: статистичке микроподатке дајемо органу државне управе, ако је намјена кориштења истраживање или аналитички рад. Захтјев не одобравамо, ако је намјена употребе микроподатака одређивање административних погодности или неугодности појединим пословним субјектима или физичким особама. Поступак добивања микроподатака је исти као за научноистраживачке институције.

1.3.3 Давање заштићених статистичких микроподатака архивима података

Статистичке институције и остали произвођачи статистика дају заштићене статистичке микроподатке архивима података, омогућавајући на тај начин аналитичке и истраживачке радове.

Добра пракса: заштићени статистички микроподаци, који се дају у архиве, имају најстрожији степен заштите микроподатака.

¹⁾За пуну имплементацију смјерница из одјељка 1.3 потребно је извршити измјене у Законима о статистици БиХ и Закона о статистици РС, тј. неопходним измјенама у поменутих законима, посебно регулисати област давања заштићених микроподатака према међународним препорукама.

1а)За статистику робне размјене (спољне трговине) примијењује се начело «пасивне повјерљивости»; тј. подузимају се одговарајуће мјере заштите на захтјев увозника или извозника, који сматрају да би њиховим интересима била нанесена штета објављивањем података.

2 МЕТОДОЛОШКЕ СМЈЕРНИЦЕ ЗА ЗАШТИТУ ПОВЈЕРЉИВИХ ПОДАТАКА

Мјере заштите података које се користе зависе од садржаја објаве, тј. У зависности, да ли се статистички агрегати, објављују у форми табела или се корисницима дају појединачни подаци /микроподаци/.

3.4 СТАТИСТИЧКА ЗАШТИТА АГРЕГИРАНИХ И ИНДИВИДУАЛНИХ ПОДАТАКА

2.1.1 Статистичка заштита агрегираних података /табела/

Статистичком заштитом табела заштићујемо пословне и личне податке. То значи, да не треба аутоматски статистички заштитити све табеле које статистичке институције и остали произвођачи статистика исказују, него само оне, чије би откривање могло проузроковати удар на пословну тајну пословног субјекта или информацијску приватност индивидуе.

Добра пракса: ако би се откривањем могла нарушити информацијска приватност статистичке јединице или пословни интерес пословног субјекта статистички заштићујемо све објављиване табеле. Ако носилац статистичког истраживања просуди, да табелу не треба статистички заштитити, даје налог за потврђивање Сектору за општу методологију и стандарде..

2.1.2 Дисеминација табеларних података који могу идентификовати статистичку извјештајну јединицу у табели

Будући да је босанскохерцеговачка привреда размјерно мала, долази у неким примјерима до уврштавања само једне статистичке јединице или мањег броја јединица у поједине табеле, или је једна статистичка јединица у табели изразито преовлађујућа.

Подаци у појединим ћелијама објављиваних табела могу садржавати идентификацију статистичке јединице. У овим случајевима, дозвољено је објављивати само ћелије у којима су агрегиране најмање три статистичке јединице /X–Правило/. У овој ћелији подаци се не објављују, него ће ћелија садржавати умјесто броја, слово „Т“. Ово представља „примарно прикривање податка“.

Међутим, да би се додатним повратним рачунањем онемогућило откривање ових података, тј. Преко прављења разлика или других математских операција у односу на остале објављиване податке, додатно се прикривају такође агрегати с више од X извјештајних статистичких јединица. Овај поступак се означава као „секундарно прикривање података“.

Поред горе наведеног случаја идентификације, користи се и „правило доминације или концентрације“. Ово правило значи да, ако удио једне статистичке јединице у агрегату прелази 85%, у том случају се такви подаци не објављују.

Примјена ових поступака заштите података би у неким случајевима значило велики губитак информација и онемогућило би квалитетне економске анализе за неке дијелове босанскохерцеговачке привреде. Из ових разлога, према одредбама Закона о статистици у БИХ чл. 26, став 2., неки подаци се могу дисеминирати, чак и ако не задовољавају горе наведена правила /ако Агенција утврди да је то неопходно како би се обезбједили битни основни подаци и под увјетом да статистички програм предвиђа дисеминацију таквих података/.

Добра пракса: поштивање принципа статистичке повјерљивости не спријечава дисеминацију података када је објављивање података посебно договорено са статистичком јединицом која је прослиједила податке.

2.1.3 Статистичка заштита индивидуалних података

Да бисмо смањили ризик од идентификације индивидуалних података на најмању мјеру, подузимају се двије врсте активности: сажимање /редукција/ података и прикривање података

Анонимизирање индивидуалних података се врши кориштењем сљедећих поступака:

- *Прешифрирањем*, модалитетима у кључним варијаблама се додијељују друге шифре;
- *Микроагрегирањем*, нумеричке вриједности варијабли се групирају;
- *„Прикривањем“*, нумеричке варијабле се прикривају са изабраном случајном вриједношћу;
- *„Ранк сваппинг“*, замјењује се нумеричка вриједност варијабле са случајно изабраном вриједности друге варијабле унутар одређених граница-ранга;
- *Подузорковањем*, објављује се случајно изабран подузрак података.

Међутим, у примјени било којег од ових поступака мора се пазити да се битно не угрози квалитет података.

У практичној примјени прописа у вези повјерљивости и заштите агрегираних и анонимизираних индивидуалних података треба користити расположиве софтвере пакете.

3 ОРГАНИЗАЦИЈСКЕ И ТЕХНИЧКЕ МЈЕРЕ НА ЗАШТИТИ ПОДАТАКА

3.1 Мјере на нивоу надлежних статистичких институција²⁾

Агенција за статистику као овлаштена институција ће формирати и именовати Одбор за статистичку повјерљивост и заштиту података. Задатак Одбора ће бити прије свега у координацији и хармонизирању мјера и препорука о заштити података у статистичким институцијама и осталим произвођачима статистика у Босни и Херцеговини.

Одбор за статистичку повјерљивост и заштиту података као савјетодавни орган, ће бити састављен од представника из три статистичке институције у БиХ, затим представника Централне банке БиХ, делегираног представника из редова овлашћених произвођача статистике и представника Агенције за заштиту личних података БиХ.

Делегирани представници Одбора за статистичку повјерљивост и заштиту података састајати ће се редовно да би разговарали о проблемима на пољу заштите података, затим у циљу унапријеђења и примјене јединствених мјера за заштиту података, те договорили о потребама за даљни развој техничких и методолошких мјера на заштити података.

Овлаштени представник Одбора ће бити и одговорна особа за вођење централне евиденције уговора о заштити података.

²⁾ За пуну имплементацију смјерница из одјељка 3.1 потребно је извршити измјене у Законима о статистици БиХ и Закона о статистици РС, тј. Неопходним измјенама у поменутих законима, посебно регулисати област давања заштићених микроподатака према међународним препорукама. До формирања Одбора /као прелазно рјешење/, задатке и послове везане за повјерљивост и заштиту података ће у свакој статистичкој институцији обављати особе које овласте директори ових институција.

3.4 Приступ заштићеним просторијама, подацима и документима

а) Ограничење – забрана улаза у заштићене просторије

Приступ заштићеним просторима у статистичким институцијама и осталим произвођачима статистика се ограничава према следећим сигурносним правилима:

- Улаз у све пословне просторије изван радног времена се забрањује. Улаз у просторије се онемогућава путем одговарајућих мјера (кодирани кључ, пасворд, итд./;
- У просторије смију улазити само овлаштене особе. Улаз за све остале особе је могућ само у пратњи овлаштене особе;

- Рачунарски центри представљају посебне зоне сигурности. У ове просторије смије улазити искључиво особа с посебном дозволом и овлаштењем.

б) Ограничење – забрана приступа подацима и документима

Приступ просторијама у којима се обављају свакодневни послови уређују се у оквиру кућног реда и заштите улаза у просторије статистичких институција и осталих произвођача статистика.

Ово су углавном простори за чију заштиту су одговорни запослени који су ту у сталном радном односу. При томе морају поштовати опште мјере заштите простора, података, осталих докумената (затварање просторија у одсутности, кориштење пасворда на радним станицама и одговарајуће похрањивање радних материјала)

3.4 Мјере на нивоу запослених у организационим јединицама

Одговорно запосленици за заштиту података су овлаштене особе у организационим јединицама статистичке институције.

Овлаштене особе статистичких институција и осталих произвођача статистике су одговорне за придржавање прописа о заштити података у својим организационим јединицама. Ове особе требају имплементирати заштиту података, контролирати придржавање мјера и прописа као и упознавати нове упосленике са истим.

Запослени у овим институцијама су упознати са значајем заштите података, као што су упознати и са принципима, мјерама и средствима којих се требају придржавати у свом свакодневном раду у циљу осигурања потпуне заштите података.

Запослени у статистичким институцијама и остали произвођачи статистике потписују изјаву о придржавању прописа о заштити података.

3.4 Архивирање и уништавање података

Листе адреса и листе имена могу бити похрањени тако дуго, док се користе за обраду, провођење и координирање истраживања.

Материјали статистичког истраживања (упитници, адресне листе, идентификацијски број) требају бити уништени након завршене обраде.

Подаци из статистичких истраживања /које достављају статистичке извјештајне јединице/ смију се похрањивати и архивирати искључиво као анонимизирани /без идентификатора/.

Израда архивских копија проводи се у складу са стандардним процедурама за архивирање једном годишње, ако за поједине случајеве није друкчије одређено.

Израђују се двије копије, од којих се једна чува на заштићеном мјесту у статистичкој институцији гдје је копија направљена, а друга се чува на другом заштићеном мјесту у истој статистичкој институцији.

По истеку времена архивирања подаци се бришу или уништавају /у зависности од медија на којем су архивирани/, на начин да се онемогући рестаурација свих или дијела брисаних података.

Број: 1126
Датум: 21.04.2010.

Зденко Милиновић

ДИРЕКТОР